

a tárlaton a *Percier és Fontaine* tervei alapján Martin-Éloy *Lognereux* által készített és a kismartoni Esterházy-kastélyból származó konzolasztal (1798–1803). A fekete márvány asztallapot aranyozott szárnyas kimerák tartják; hátfalának tükre aranyozott bronz vere-telésű.

Az empire bútor a paloták és az előke-lő házak berendezése volt. Az 1848-at megelőző időszak polgári nemzedéké-nek azonban elege volt e korszak ri-degségéből. Az egyszerű lakóterekbe szerényebb igényű bútorokra volt szük-ség. Ezt az 1815–1830 közötti, de még a harmincas évekbe is jócskán belenyúló

1800-ban Körmöcbányán, az 1802-ben Pápán, majd az 1804-ben Kassán ala-pított gyárakban, de a cseh porcelán versenyé miatt ez nem járt sikerrel. Herenden 1839-ben alapított *Fischer* Mór porcelángyárat, s az a főurak régi porcelánkészleteinek kiegészítésére készült mesteri utánzataival vált hama-rosan ismertté. Előbb Bécs és Meissen, illetőleg a Capodimonte (Nápoly) ha-gyományait másolták, később azonban teljesen Bécs felé fordultak.

Néhány szót a színes díszüvegekről. A klasszicista üveg igen díszes, gyakran fém – ezüst, aranyozott bronz vagy réz – foglalatlaltal készült. Egyik fajtája az

A klasszicizmustól a biedermeierig

stílusirányzatot egy bécsi polgárról, a „jóravaló Meier”-ről *biedermeier*nek nevezzük. E stílus a díszítéseket csök-kentette, a klasszicizmus jellemző je-gyeit egyszerűsítette, s más korszakok-kal összehasonlítva talán művészileg szerényebbnek tetszik. Hazánkban *Vogel* Sebestyén Antal (177?–1837) volt jeles képviselője.

Gazdag áttekintést ad a kiállítás az agyagművesség alakulásáról is. A *holicsi* (Nyitra megye) fajanszgyárat 1743-ban alapította *Mária Terézia* férje, *Lotharingiai* Ferenc. E gyárban edényeket, kály-hákat és szobrocskákat készítettek: ez utóbbiakon a bécsi és a meisseni por-celánszobrocskák hatása érezhető. 1786-ban kezdtek áttérni a fajanszról a keménycserép gyártására (ezt az angol *J. Wedgwood* vezette be a forró italokhoz nem megfelelő hőállóságú fajansz he-lyettesítésére; a lényege az volt, hogy homok helyett kavics- vagy kvarcport kevertek az agyagba). Munkásságukat jól képviseli egy 1775 táján készült, ón-mázzal és festéssel díszített fehér, göm-bölyű kályha.

Külön fejezete a kor művészetének – noha az agyagművesség körébe sorol-ható – a porcelán. A kiállítás pompás darabokat mutat be Sèvres, Berlin, Meissen és Szentpétervár műhelyei-ből, mi most mégis csupán *Herendről* emlékezünk meg. Míg az imént felsor-olt gyárakat szinte kivétel nélkül ural-kodói udvarok hívták életre, a herendi gyár a reformmozgalomnak, a nemzeti önállósodásnak a terméke. Porcelán-gyártással idehaza már régebben is kí-sérleteztek, egyebek között az

úgynevezett *hialit*. Ennek fekete válto-zatát 1816-ban, bordóvörös változatát pedig 1819-ben von *Buquoy* gróf üveg-gyárában (ma Jirikova Údoli, Cseh-szlovákia) fejlesztették ki; színezése és formája az angol *J. Wedgwood* kerámi-ait és köedényeit követi. A másik fajta – s ez már a biedermeier üveg színes-ségét mutatja – a *lithialin*. E márvány-szerűen sávozott, árnyalt, átlátszatlan anyagot *Friedrich Egermann* kísérletez-te ki a mai Nový Bor gyárában, s 1829 óta gyártják. Gyönyörűek a levendula-kék, lila, türkiz és barna árnyalatai. Ezek a korban igen divatos *vitrine*eknek a díszei voltak. Rendeltetésük szerint pusztán dekoratív – utazások, fürdőkú-rák és nyaralások során beszerzett – emléktárgyak voltak. Az 1840-es évektől kezdve idehaza, a *Parádi Üvegyárban* is gyártották őket, s 1846-ban, a Kossuth-féle második iparműkiállítás-on már ilyen „kőüvegből készült díszedé-nyek” is szerepeltek.

A korszak másik jellemző műfaja a *miniatűrfestészet* volt. Ennek ugyancsak nagyon szép darabjai láthatók a kiállí-táson. Ezek a kisméretű, papírra, fém-re vagy – főképp – elefántcsontlapoc-skára festett *arcképek* a XVI. század de-rekától a XIX. század közepéig készül-tek. Eleven színezésük, finom, aprólé-kos előadásmódjuk miatt szerfölött kedvelték őket. Jóllehet a miniatűr el-sősorban képmás volt, az ékszerszerű foglalat, a díszes keret, a börtök vagy a szelence, amelybe belehelyezték, még-is igen sokszor a kézművesre mek közé emelte a korszak e kedvelt műfajának termékeit.

Dr. Láncz Sándor

A magyarországi bar-langi ásátások 1906-ban a *Bükk-hegység*-ben kezdődtek el; máig is innen ismerjük azoknak az ősmaradvány-együtteseknek a többségét, amelyek az utóbbi mintegy egymillió év állatvilágának változásairól tájékoztatnak bennünket. Ennek az az oka, hogy a *mészőhegység* *harsztüreg*eiben eszményi kö-rülmények alakultak ki a csontmaradványok felhal-mozódásához, és azok hosz-szú időn keresztül megör-ződtek bennük.

A *Börzsöny*, a *Cserhát* és a *Mátra* főképp vulkáni kőze-tekből fölépült hegyvidékei barlangokban igen szegé-nyek, ezért különösen ér-dekes az az üreg, mely *Mát-raszőlős* közelében található. Ez – bár a környékbeli jó-l ismerik – korábban semmiféle barlangleltár-ban nem szerepelt.

A község északnyugati határában, az időszakosan művelt „*Függőkö-bánya*” közvetlen közelében fut a *Függőköi-völgy*, mely nevét egy 12 méter magas, vörös-barna színű andezit-agglo-merátumból* álló szikla-képződményről kapta. En-nek az oldalában a patak eróziója egy *visszahajló szik-lafalat* és egy *üreget* alakított ki. Ezt követően a vízfolyás *feltöltődött* lösszel és lejtőtör-melékkal. A felhalmozódó üledékbe kisebb-nagyobb gerinces állatok csontjai is betemetődtek. Ezeket min-den valószínűség szerint a kőfülkében tanyázó *ragado-zó madarak* gyűjtötték be. A csontok konzerválódásá-ban döntő fontosságú volt a meszet tartalmazó lösz. A felhalmozódás befejeződé-se után a patak újra megje-lent, és a lejtőtörmelékbe mély árkot vést be. Az árok meredek falát alkotó

A mátra

előfordultak, melyek ma már Magyarország területén nem élnek, ugyanakkor jellemzők a negyedidőszak lösszerű üledékeire. A *gerincesek* között előfordul egy, a hűvös klímához alkalmazkodott *nagy testű békafaj* (Rana méhelyi), a *sarki hófajd* (Lagopus lagopus) és a *havasi hófajd* (Lagopus mutus). A *kisemlősök* közül leggyakrabban a *szibériai pocok* (Microtus gregalis), de előkerült az *örvös lemming* (Discrotonyx torquatus) és a *patkányfejű pocok* (Microtus oeconomus) is. Ez utóbbi – a felsorolt gerinces fajok közül egyedül – ma is megtalálható hazánk faunájában.

Ez az állattársaság a maiánál sokkalta hidegebb éghajlatot jelez, amelyben a júliusi középhőmérséklet 12–14 Celsius-fok körül alakulhatott – szemben a mai 19 fokkal. A feldolgozók a rétegtani besorolást illetően ugyan igen óvatosak, mégis valószínűnek tartják, hogy a fauna lerakódásának kora az utolsó jégkorszak 21–25 ezer évvel ezelőtti hűvös periódusával azonosítható.

A szelvény *felső* szakaszának jelenkori faunájában már *kivétel nélkül a ma is élő fajok* találhatók, például a *nagy pele* (Glis glis), a *mogyorós pele* (Muscardinus avellanarius) és a *mezei egér* (Apodemus agrarius).

A Függőkői-barlang példája arra hívja fel a figyelmünket, hogy a Cserhát és a Mátra kisebb sziklaüregei még további, a földtudományok, valamint a hazai élővilág kialakulását vizsgáló tudományok számára értékes ősmaradványokat rejthetnek.

Dr. Hír János,
a földtudományok
kandidátusa

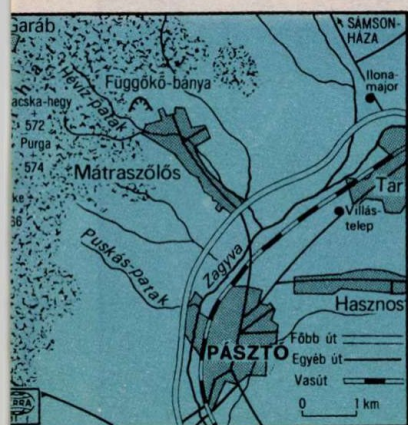
A Függőkő sziklaeresze (A szerző felvétele)

kőzettörmelékcses lösz ősmaradványaira először Varga András gyöngyösi muzeológus figyelt fel. Az ő beszámolója alapján 1978 és 1982 között a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársai: dr. Kordos László és dr. Krolpp Endre föltárták a kőfülke üledékeit.

A kitöltésbe ázott szelvényt 19 szintre osztva össze-

sen 1950 dm³ anyagot gyűjtöttek be; ezt vízzel *szitákon* átmosták (átiszapolták), és az *iszapolási maradványokat* alaposan átválogatták. Eből 33 *csigafaj* 339 példányát, és 54 *gerinces* faj 2184 egyedét határozhatták meg.

A fauna kiértékelése után a kitöltést két, élesen elkülönülő részre lehetett osztani: az *alsó* szakasz állattársasága jellegzetes *hűvös* éghajlatot jelző együttes. Az ott talált csigák között olyan fajok is

Matraszőlősi Függőkői-barlang